Алран кайми аки-сухи, асран кайми атти-анни...

ХЫПАР

ХРЕСЧЕН САССИ

ЮН КУН

4 (2416) №
Хакĕ ирĕклĕ
Эрнере икĕ хут тухать

2014, кăрлач, 22

1991 çулхи ака уйăхĕн 21-мĕшĕнче тухма тытăннă

«Эсир хăвăрăн тивĕçе туллин пурнăçлатăр»

Кăрлачăн 18-мĕшĕнче К.В.Иванов ячĕллĕ Чăваш патшалăх академи драма театрĕнче Раççей тата Чăваш пичечĕн кунĕсене халалланă савăнăçлă мероприятие 350 ытла хăна пухăнчĕ. Журналистсемпе полиграфистсене, пичет ĕçĕн ветеранĕсене професси уявĕпе Республика Пуçлăхĕ, министерствăсемпе ведомствăсен, предприятисен ертӳçисем саламларĕç.

Театр фойинче массăллă информаци хатĕрĕсем, издательствăсемпе телекоммуникаци предприятийĕсем хăйсен ĕç-хĕлĕпе паллаштаракан курав йĕркелерĕç.

ЧР информаци политикин министрĕ Валентина Андреева 2013 çулта тунă ĕç-хĕле пĕтĕмлетрĕ. Пĕлтĕрхи çул ăнăçлă пулнине палăртрĕ.

Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев хăй сăмахĕнче палăртнă тăрăх – журналист – хăйне евĕр, çав вăхăтрах çăмăл мар професси. «Эсир хăвăрăн тивĕçе туллин пурнăçлатăр. Республика пурнăçне тĕплĕн, тĕрĕс çутататăр. Тăван çĕре юратнăшăн, вышкайсăр ĕçĕршĕн, сывă пурнăç йĕркине сарассишĕн çине тăрса ĕçленĕшĕн тав тăватăп. Кирлĕ чухне критиклĕр. Тĕрĕс, тивĕçлĕ критика кăлтăксене пĕтерме, ӳсме пулăшать. Пресс-конференцисенче, интервью панă чухне эпĕ журналистсен пур ыйтăвне те хуравлатăп. Тавтапуç сире тӳрĕлĕхшĕн тата тĕрĕслĕхшĕн», – терĕ Михаил Васильевич.

Уявра чи пултаруллисемпе пуçаруллисем патшалăх наградисемпе чысларĕç.

2013 çулта пултарулăх конкурсĕнче çĕнтерсе журналистсен республикăри Çемен Элкер ячĕллĕ премине Елена Зайцевăпа («Советская Чувашия») Ольга Туркай («Чăваш Ен» патшалăх телекуравпа радиохыпарлав компанийĕ), Л. Ильин ячĕллĕ премие вара Юрий Михайловпа («Хыпар») Лилия Петрова (Етĕрне район администрацийĕн тĕп специалисчĕ) тивĕçрĕç. РФ Çыхăну тата массăллă коммуникацисен министерствин Хисеп хутне «Хыпар» Издательство çуртĕнче ĕçлекен Лидия Шумова калăплавçа, ЧР Патшалăх Канашĕн Тав çырăвне «Çамрăксен хаçачĕн» редакторне Дмитрий Моисеева пачĕç.

«Хыпар» Издательство çурчĕн операторне Альбина Волковăна та РФ Çыхăну тата массăллă коммуникацисен министерствин Хисеп хутне илнĕ ятпа саламлатпăр.

Кăтартусен ӳсĕмĕ пулмалла

Иртнĕ эрнере республика Пуçлăхĕ М. Игнатьев район администрацийĕсен, ял хуçалăх организацийĕсен, тирпейлекен предприятисен ертӳçисене пуçтарса вĕсемпе агропромышленноç комплексĕн малашнехи аталанăвĕ çинчен калаçнă, пĕлтерĕшлĕ ыйтусене сӳтсе явнă.

Патшалăх ял хуçалăхне тĕрлĕ енлĕ пулăшать. Иртнĕ çул пулăшу сумми 2,45 млрд тенкĕпе танлашнă, 2012 çулхинчен 19 процент ытларах. Çакна палăртнă чи малтанах хăйĕн сăмахĕнче Михаил Игнатьев.

Выльăх самăртни тата сăвакан ĕне йышне ӳстерни çулталăк тăршшĕпех тупăш илме май панине те аса илтернĕ вăл. Ертӳçĕсене ку тĕлĕшпе çине тăрса ĕçлеме ыйтнă. Апла пулсан выльăх-чĕрлĕх валли çĕнĕ фермăсем тумалла, киввисене тĕпрен юсамалла, унти ĕç-пуçа паянхи пурнăç ыйтнă пек йĕркелемелле. Çакăнпа пĕрлех сĕте тирпейлесе юр-вара республика тулашне сутасси пирки те шухăшламалла. "Вырăнти администраци ертӳçисен ĕç пахалăхне шăпах сĕт суса илсе ăна мĕнлерех вырнаçтарнинчен хаклама пулать. Енчен те виçĕ-тăватă çул хушшинче пĕр сумлă инвестора та явăçтарман пулсан, администраци пуçлăхĕ хăйĕн тивĕçĕсене йĕркеллĕ пурнăçлаймасть", – тенĕ республика ертӳçи.

Агропромышленноç комплексĕнчи иртнĕ çулхи ĕçе ял хуçалăх министрĕ Сергей Павлов пĕтĕмлетнĕ. Вăл палăртнă тăрăх – выльăх-чĕрлĕх производствин калăпăшне малашне те ӳстерме республикăра пĕлтĕр ырă тĕслĕхсем пулнă. Чăх-чĕп фабрикисенче, сысна ĕрчетекен комплекссенче хушма цехсем уçнă, тĕпрен юсаса çĕнетнĕ е çĕнĕрен тунă объектсене хута янă. "АПК аталанăвĕ" наци проекчĕ пурнăçланма тытăннăранпа выльăх-чĕрлĕх отраслĕнче 177 объект тунă е тĕпрен юсаса çĕнетнĕ. Иртнĕ çул çакнашкал 23 объект хута янă. Шупашкар тата Патăрьел районĕсенчи чăх-чĕппе сысна ĕрчетекен пысăк предприятисене ("Прогресс" акционерсен хупă пĕрлешĕвĕ, "Юрма" агрохолдинг", "Акашевская" чăх-чĕп фабрики" тулли мар яваплă пĕрлешӳсем) модернизацилени çитес виçĕ çулта аш-какай туса илессине 20 пин тонна ӳстерме май парĕ.

Министр Елчĕк районне ырăпа асăннă. Кунта иртнĕ çул 5 инвестици проектне пурнăçа кĕртнĕ. Республикăра пĕтĕмĕшле мăйракаллă шултра выльăх шучĕ чакнă пулсан, Елчĕксем ӳстернĕ.

Тĕл пулура Патăрьел район администрацийĕн пуçлăхĕ Николай Глухов, Комсомольски районĕнчи "Урожай" колхоз ертӳçи Алексей Ершов, Элĕк районĕнчи фермер Сергей Волков тата ыттисем тухса калаçнă. Çурхи акана хатĕрленес, усă курман çĕрсене пусă çаврăнăшне кĕртсе акмалли лаптăксене пысăклатас, паха вăрлăхпа техника туянас тĕлĕшпе çыхăннă ыйтусене хускатнă.

ЧР Патшалăх Канашĕн Председателĕ Юрий Попов ял хуçалăх ĕçченĕсене пĕтĕм вăя пĕтĕçтерсе, патшалăх пулăшăвĕпе тухăçлăрах усă курса продукци калăпăшне ӳстерме чĕнсе каланă.

Михаил Игнатьев тĕл пулăва пĕтĕмлетсе ял хуçалăхне аталантарма палăртнисене йăлтах пурнăçа кĕртме, çурхи акана тĕплĕ хатĕрленсе иртерме, кирлĕ çĕрте кадрсене çĕнетме чĕннĕ.

Ял хуçалăхĕнче нумай çул вăй хунăшăн "Сувар-2" пĕрлешӳре ĕçлекен Владислав Петрович Ксенофонтова Чăваш Республикин тава тивĕçлĕ механизаторĕн хисеплĕ ятне панă. Шупашкар районĕнчи "Атлашевский" кооператив дояркки Елена Ивановна Иванова "Чăваш Республикин ял хуçалăхĕн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ" ята илнĕ. Патăрьел районĕнчи "Исток" агрофирма трактористчĕ Владимир Александрович Лампасов Чăваш Ен Пуçлăхĕн Тав хутне тата алла çыхмалли сехете тивĕçнĕ.

Ирина ПАВЛОВА.

Çак кунсенче

Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев республика Правительствин членĕсемпе, влаçăн территори органĕсен тата муниципалитетсен ертӳçисемпе канашлу иртернĕ.

Чăваш Республикин Патшалăх пурăнмалли çурт-йĕр инспекцийĕн ертӳçи Иван Никитин 2013 çулта управляющи компанисем коммуналлă пулăшусемшĕн шутласа палăртнă йĕркене тĕрĕслени, вĕсен улшăнăвĕн мониторингĕ çинчен пĕлтернĕ.

Иртнĕ çулта инспекци адресĕпе граждансем 5 пин ытла çыру янă, çав шутра 30% яхăн – пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă пулăшу ĕçĕсемшĕн шутласа палăртнă тӳлеве сăлтавланин ыйтăвĕсемпе. Управляющи компанисен ĕçне 600 ытла хутчен тĕрĕсленĕ, вĕсен пĕтĕмлетĕвĕсем тăрăх республикăра пурăнакан 47200 çын тĕлĕшпе тӳлеве çĕнĕрен шутласа палăртнă, 2 млн та 650 пин тенкĕ сахалрах тӳлемелле тунă.

ЧР транспорт тата çул-йĕр хуçалăхĕн министрĕн тивĕçĕсене пурнăçлакан Владимир Степанов 2013 çулта регионсенчи авиавĕçевсене аталантармалли "пилот" проекта еплерех пурнăçлани, 2014 çулхи тĕллевсем çинчен каласа панă.

***

РФ Ял хуçалăх министерстви Пĕтĕм Раççейри çуллахи тата хĕллехи ял вăййисене хастар хутшăннă регионсене палăртнă. Чăваш Ен малтисен йышне кĕнĕ.

Федераци центрĕ пулăшнипе пирĕн республикăра 2004 тата 2012 çулсенче Пĕтĕм Раççейри çуллахи ял вăййисем иртрĕç.

«Программăсене пурнăçа кĕртнĕ май ăмăртусен вĕçĕнче час-часах пьедестал çине Удмурт тата Чăваш Республикисен, Пушкăртстанпа Тутарстан, Омск, Пенза, Челябинск, Курганпа Тюмень облаçĕсен, Алтай крайĕн представителĕсем хăпарнă», – тенĕ РФ Ял хуçалăх министерствин пресс-релизĕ çинче ăмăрту кăтартăвне тишкернĕ май.

Сăмах май, республикăри «Урожай» спорт обществин ертӳлĕхĕ кăçал Чăваш Енри çуллахи ял вăййисене Чăваш Енри муниципалитетсен хушшинче иртерес тĕлĕшпе конкурс йĕркелессине палăртать. Çĕнтерӳçĕсем финала хутшăнĕç.

ÇАНТАЛĂК

	Вăхăт	22.01	23.01
Температура, °C	2–4 сехетре	–23	–23
	14–16 сехетре	–16	–18
Юр çăвать		–	–
Атмосфера пусăмĕ, мм		758	759

Катма пĕлсен – хушма пĕл

Ашĕ усăллă, çăмĕ çемçе

Тамбоври фермерсем сурăх ĕрчетессипе ĕçлеççĕ. Специалистсем палăртнă тăрăх – ку енĕпе çемье фермисем те, хресчен (фермер) хуçалăхĕсем те тăрăшса вăй хураççĕ. Сыснапа танлаштарсан сурăх сивве те, шăрăха та лайăх чăтса ирттерет. Сайра-хутра чирлет. Унсăр пуçне хăвăрт ĕрчет. Рассказовски районĕнчи хуçалăхра малтан аллă пуç пулнă. Виçĕ çулта унăн шучĕ 800-е çитнĕ.

«Халĕ районта 4 пин ытла сурăх, – тет район администрацийĕн ял хуçалăх уйрăмĕн пуçлăхĕ Анатолий Борисов. – Ку тĕлĕшпе ĕçлес текен татах та пур. Апла пулсан ку выльăх шучĕ малашне те ӳсĕ».

Асăннă тăрăхра сурăх ашне туянакан чылай. Сăмахран, Магомед Багандалиев фермер аш-какая вырнаçтарас тĕлĕшпе йывăрлăх çуккине палăртать. Выльăх апачĕ хатĕрлесси те ансатрах. Мĕншĕн тесен сурăх апата тиркемест. Специалистсем палăртнă тăрăх – вăл çанталăк улшăнасса лайăх туять. Çумăр е çил-тăман пулас умĕн витерен те тухасшăн мар.

Маларах сурăха ял халăхĕ те, хуçалăхсем те чылай тытатчĕç. Килсерен сахалтан та 7-8 пуç усратчĕç. Çăмĕпе, ашĕпе, тирĕпе усă курнă вăл вăхăтра. Халĕ алса-чăлха çыхакан та çукрах. Пурне те лавккаран туянатпăр. Хатĕрри ансатрах çав. Çăм атă йăвалама та килсеренех çӳретчĕç. Çăм таптармалли машина кашни ялта тенĕ пекех пулнă. Çаксем пурте иртнĕ вăхăтра юлнă. Халĕ ялта сурăх шучĕ палăрмаллах чакрĕ.

Тĕнчере çулсерен 8,5 млн тонна сурăх ашĕпе усă кураççĕ. Кăçал вара çак шут 8,7 млн тонна çитмеллине пĕлтереççĕ экспертсем.

Сурăх шучĕ чакни пирĕн республикăра çеç мар, Раççейĕпех палăрать. Хăйне евĕрлĕ юхăма пула çĕр-шыв çак выльăхран писрĕ. Раççейре халĕ хушма хуçалăхра пĕтĕмĕшле 9 млн сурăх ĕрчетеççĕ, ял хуçалăх предприятийĕсенче – 4,4 млн, фермер хуçалăхĕсенче – 1 млн çеç.

Хальхи вăхăтра ял халăхĕ ăратлă выльăх-чĕрлĕх тытма тăрăшать. Çавна май чылайăшĕ «романовски» сурăх усрать. Ку ăрат ашлă пулнипе палăрса тăрать. Унсăр пуçне çăмĕ те çăра. Ахальтен мар 30 градус сивве аванах чăтса ирттерет. Ай сарăмĕ улăмран пулсан та юрать.

Тирĕнчен чаплă кĕрĕк çĕлеме май пур. Пĕр сурăхран 1,8-3 кг çăм илме пулать. Ашĕ те чылай тухать. Çитменнине сурăх какайĕ усăллине палăртаççĕ специалистсем.

Çак ăрат питĕ ĕрчевлĕ. Пăранланă вăхăтра харăсах 2-3 путек тăвать е ытларах та. «Романовски» сурăх вăтамран 15 çул пурăнать.

Ахальтен мар фермер хуçалăхĕсем ытларах çак ăрата суйласа илеççĕ. Хăшпĕр тăрăхра сурăха халĕ те хисеплеççĕ. «Пĕр вăхăтра 33 пуç тытрăмăр, – тет Муркаш районĕнчи Çитукасси ялĕнче пурăнакан Надежда Кондукторова. – Вĕсене сутса машина туянтăмăр. Ку выльăха çемйипех килĕштеретпĕр. Путекĕ еплерех хитре!»

Кондукторовсем мăшăрланнă чухне хăйматлăх ашшĕпе амăшĕ вĕсене сурăх парнеленĕ. Çавăнтанпа (30 çул ытла) çак выльăха картаран кăларман. Халĕ хуçалăхра каллех вăтăр сурăх. Малашне 100 пуçа çитерме палăртаççĕ. «Вырнаçтарасси пирки пăшăрханма кирлĕ мар, – малалла сăмахлать Надежда Максимилияновна. – Тутарсем яла килсех илсе каяççĕ. Сурăх çав тери тупăшлă выльăх тесе шутлатăп эпĕ».

Ырă тĕслĕх хăвăрт сарăлни паха. Çитукасси ялĕнче маларах темиçе теçетке сурăх пулнă, иртнĕ кĕркунне вара вĕсен шучĕ 250 çитнĕ. Паллах, выльăх апачĕ те чылай кирлĕ. Ахальтен мар халăхра: «Тăватă сурăх пĕр ĕнене тăрать», – теççĕ. Вĕсене хĕл каçарма çăвĕпех утмалла. Çав вăхăтрах вите-карта пушă пулманни те савăнтарать. Эппин, ял пурăнать, кил-çуртра пурнăç вĕрет.

Валентина ПЕТРОВА.

ШУТ-ХИСЕП

Ӳснĕ-и е чакнă-и?

2013 çулхи раштав уйăхĕнче тавар тата тавар туянакан хаксен индексĕ чӳк уйăхĕнчин 100,4 процентне çитнĕ, 2012 çулхи раштав уйăхĕнче – 106,3 процент.

Пĕлтĕрхи раштав уйăхĕнче апат-çимĕç таварĕсен хакĕ 100,2 процентпа танлашнă, 2013 çул пуçланнăранпа – 106,3 процент.

Раштав уйăхĕнче, чӳк уйăхĕпе танлаштарсан, пахча çимĕç продукцийĕ (кунтах çĕр улми те кĕрет), сĕтпе унăн юр-варĕ, услам тата ытти çу, пулă – 2,8-1,7 процент, пылак шыв, общество апатланăвĕ, сыр, макарон-кĕрпе, çăкăр-булка – 0,9-0,3 процент, кондитер изделийĕсем, пылак пăр 0,2 процент хакланнă. Çăмарта – 2,9 процент, чей, кофе, сахăр, сăра-эрех, варени, джем, повидло, пыл, тăвар, соус, апата техĕм кĕртмелли япала, концентрат, аш-пăш, пахча çимĕç консерви, çăнăх – 1,2-0,2 процент, улма-çырла консерви 0,01 процент йӳнелнĕ.

2013 çул пуçланнăранпа çăмарта – 26,6 процент, сыр, сăра-эрех, сĕт тата унăн юр-варĕ, пылак пăр, çăкăр-булка, пулă, услам çу тата ытти çу – 15,6-6,8 процент, общество апатланăвĕ, пылак шыв, кондитер изделийĕ, макарон-кĕрпе, пахча çимĕç продукцийĕ, улма-çырла тата пахча çимĕç консервисем, сахăр, тăвар, соус, апата техĕм кĕртмелли япала, концентрат 5,6-1,5 процент ӳснĕ. Варени, джем, повидло, пыл, çăнăх, аш-пăш хакĕ 7,8-2,0 процент чакнă.

Апат-çимĕçĕн чи пĕчĕк пуххин пĕр çын пуçне тивекен уйăхри хакĕ 2013 çулхи раштав вĕçĕнче 2482,73 тенкĕ пулнă е малтанхи уйăхран 2,6 процент хăпарнă, 2012 çулхи раштав уйăхĕпе танлаштарсан – 9,2 процент.

Асăннă тапхăрта апат-çимĕç шутне кĕмен таварсен туянакан хакĕн индексĕ 100,3 процентпа танлашнă, 2013 çул пуçланнăранпа – 104,8 процент.

Иртнĕ раштавра, чӳкрипе танлаштарсан, мамăк-тир тата унран çĕленĕ япала, табак изделийĕ, тетте, парфюмерипе косметика таварĕ, шкул тата çыру, канцеляри хатĕрĕ – 2,5-1,1 процент, галантерея таварĕ, пусма, сехет, сад хатĕрĕсем, кавир тавраш, сĕтел-пукан, сăран ată-пушмак, тĕртнĕ тата хутăштарнă пир-авăр – 0,9-0,4 процент, тумтирпе аялтан тăхăнмалли кĕпе-йĕм, çумалли- тасатмалли хатĕр, электротаварпа йăла техники, выльăх-чĕрлĕх валли кăларакан япала, трикотаж, фарфорпа фаянс савăт-сапа, строительство материалĕ, ал шăлли, пичет кăларăмĕ, медицина таварĕ – 0,3-0,1 процент, çăмăл машина 0,03 процент ӳснĕ, топливо – 5,8 процент, шăрпăк, нефть продукчĕ, тимĕр савăт-сапа, чăлха-нуски, телерадиотавар 2,8-0,2 процент йӳнелнĕ.

2013 çул пуçланнăранпа табак изделийĕ 29,6 процент, медицина таварĕ, тетте, пусма, мамăк-тир тата унран çĕленĕ япала, трикотаж, нефть продукчĕ, пичет кăларăмĕ, тумтирпе аялтан тăхăнмалли кĕпе-йĕм, шăрпăк, сехет, çумалли- тасатмалли хатĕр, галантерея таварĕ, сăран атă-пушмак, тĕртнĕ тата хутăштарнă пир-авăр – 10,0-5,0 процент, шкул тата çыру, канцеляри хатĕрĕ, ал шăлли, сĕтел-пукан, парфюмерипе косметика, хут, выльăх-чĕрлĕх таварĕ, çăмăл машина, электротаварпа йăла техники, чăлха-нуски, сад хатĕрĕ, кавир тавраш, топливо, телерадиотавар, строительство материалĕ 4,8-1,3 процент ӳснĕ, ювелир япали, велосипедпа мотоцикл, компьютер 3,2-1,2 процент йӳнелнĕ.

Раштав уйăхĕнче пулăшу ĕçĕсен туянакан хакĕн индексĕ 101,0 процент пулнă, 2013 çул пуçланнăранпа – 109,5 процент. Асăннă тапхăрта вĕсем туризмра, пассажир транспортĕнче – 7,8 процент, культурăра, йăлара, вĕренӳпе санатори-курорт тытăмĕнче, медицинăра 0,4-0,1 процент хакланнă, право пулăшăвĕнче, страхлав ĕçĕнче 5,0 процент чакнă.

2013 çул пуçланнăранпа медицина, экскурси пулăшăвĕсенче, пассажир транспортĕнче, культурăра, туризмра хаксем – 18,0-13,4 процент, çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăхра, вĕренӳ тытăмĕнче, йăлара, çыхăнура – 9,0-5,2 процент, физкультурăпа спортра, банкра, «посредник» ĕçĕнче тата ыттисенче 4,3-0,9 процент ӳснĕ, страхлав ĕçĕнче, санатори-курорт тытăмĕнче, ветеринарире 0,8-0,5 процент чакнă.

2013 çулхи раштав уйăхĕнчи хаксем

(малтанхи уйăхрипе танлаштарсан, процентпа)

Пĕтĕм тавар тата пулăшу хакĕсем 100,4 процент ӳснĕ

Улах пăтти

«Кукаçипе кукамай чĕлхипе калаçакан халăх илĕртрĕ»

Ача чухне почтальон килнине курсан сиккипе хирĕç чупаттăмăр. Вăл пысăк сумкинче чакаланнине сывламасăр тенĕ пек пăхса тăраттăмăр. Хаçат-журналпа пĕрлех çыру е открытка тыттарсан пиртен телейлĕрех çын та çукчĕ. Посылка килнине пĕлтерсен вара вĕçсе кайманни кăна. Паян та ял çынни почтальона чи çывăх çыннине кĕтнĕ пек кĕтет. Тепĕр чух кÿршипе курнăçаймасан та почтальонпа тĕл пулатех. Эрнере пĕр-икĕ хут та пулин. Хăш самантра çÿхелсе юлчĕ-ши почтальон сумки?

«Раççей Почтин» Чăваш Енри управленийĕн хаçат-журнал саракан уйрăмĕн пуçлăхĕпе Агрепина Максимовна МИХАЙЛОВĂПА калаçатпăр.

Чечеклĕ пусма

– Иртнĕ ĕмĕрĕн 80-90-мĕш çулĕсенче почтăра тавар куçаракан пайра инженерта ĕçлерĕм. Калăпăр, посылка Камчаткăна çиттĕр тесен ăна хăш пуйăспа, хăш вакунпа, мĕнле документсемпе ăсатмалла? Çакăншăн явап тытнă. Канашри çыхăну уйрăмĕнче кунне 10 пин таран посылка йышăнса ăсатни те пулнă. Ĕçлесе ĕлкĕрме май çукран эпир те унта Шупашкартан пулăшма çитеттĕмĕр. Вăл вăхăтра мĕн пур япала çукрахчĕ. Хам та анне патне, Самар тăрăхне, çине-çинех Инди чейне яраттăм. Эпĕ ÿснĕ тăрăхра, Пилеш варĕнче, пулман вăл, Шупашкарта вара ирĕклĕччĕ. Хитре чечеклĕ пусма тавраше мĕн чухлĕ ăсатман-ши тата? Халĕ ялта та тем те пур.

– Агрепина Максимовна, çирĕм çул ĕнтĕ пичет кăларăмĕсене валеçекен уйрăм ертÿçинче ĕçлетĕр. Вулакансен йышĕ улшăнса пынине сиртен лайăхрах, тен, никам та пĕлмест пулĕ.

– Эпĕ ас тăвасса хаçатсен республикăри пĕрлехи пĕтĕмĕшле тиражĕ 650 пинччĕ. Халĕ – 400 пин. Паянхи кун пин çын пуçне 324 пичет кăларăмĕ тивет. Çак кăтартупа эпир Раççейре тăххăрмĕш вырăн йышăнатпăр, федерацин Атăлçи тăрăхĕнче – 4-мĕш. Пушкăрт, Тутар, Мордва республикисем маларах.

Хăй вăхăтĕнче Шупашкарта Мускавра тухса тăракан 7 хаçат пичетленетчĕ. Халĕ «Аргументы и факты» тата «Российская газета» çеç юлчĕç.

Çынсем кашни кун тухса тăракан хаçатсене вуласшăн мар. Ытларах садпахчапа, кил-çуртпа, сывлăхпа е канупа çыхăннă кăларăмсене çырăнса илме тăрăшаççĕ.

Кукаçи халапĕ

– Мĕншĕн вулама пăрахса пыратпăр-ши?

– Интернетпа телевидени хуçаланаççĕ. Ачасем шкултан килсенех мультфильм курма лараççĕ. Пирĕн вăхăтра ялта колхоз председателĕн кăна телевизор пулнă. Пысăк уявсем чухне вĕсем патне концерт пăхма каяттăмăр. Кĕртетчĕç пире. Урайне шăкăрин выртса хайхи пĕчĕкçĕ телевизора пăхаттăмăр.

Каçсерен инке кĕнеке вуласа паратчĕ. Чăваш юмахĕсене. Çавар карса итлеттĕмĕр.

Кукаçи вара халап яратчĕ. Вăл е ку халапа эрне таран калатчĕ. Çав тери вăрăм та кăсăклăччĕ вĕсем. Ывăнса çитсен «паянлăха çитĕ, ыран тăсăпăр» тетчĕ. Малаллине пĕлессишĕн ыранне мĕнлерех кĕтеттĕмĕр.

Кукаçисен пÿртĕнчех учительсем ачасене вĕрентнĕ. Кукаçин, укçа тÿлеттернĕрен, пĕчĕк чух вĕренме май килмен, çавăнпа вăл кăмака çинче чаршав хыçне пытанса вĕрентекенĕн кашни сăмахне ăша илнĕ. Патша саманинче Варшавăра çĕр йĕркелÿçисемпе пĕрле службăра тăнă вăл. Вĕсенчен çĕр ĕç майне вĕренсе килнĕ.

1921 çулта, выçлăх çулĕнче, ялта пĕртен пĕр çын тырă туса илнĕ. Ман кукаçи – Максим Меркулович Еремеев.

Ял халăхĕ текех çумăр пулмасть тесе тыррине типĕ çĕрех акнă. Кукаçи вара çумăр пуласса пĕлнĕ. Вăл шĕпĕр çуса кайнă хыççăн тин вăрлăх сапса хăварнă. Çавăнпах çăкăрлă пулнă. Кукамай кÿршĕсем кĕвĕçсерен тулă çăнăхне мăян вăрри хушса çăрнине калатчĕ.

Кукаçи патне тăтăшах сĕнÿ-канаш ыйтма пыратчĕç.

– Максăм пичче, акана тухмалла мари-ха? Çĕр пиçмен-и?

– Çук-ха, кăшт тăхтăр-ха. Ана çине кайса çаврăнса килем, – тетчĕ.

Календарьсĕр-мĕнсĕрех хăçан уйăх çаврăнасса, карталанасса, таврăнасса туятчĕ. Тÿпене пăхса ыран мĕнле кун пуласса систеретчĕ.

4 лаша, 3 ĕне, 2 кĕлет пулнă вĕсен. 1934 çулта кулак ятне илтсе мĕн пур пурлăхне туртса илесрен выльăх-чĕрлĕхне сутса Çĕпĕре тухса кайнă. Виçĕ çул иртсен каялла таврăннă.

Кукамай юрлама-ташлама юратнă. Кирек кам хĕтланкаларăшне те туса кăтартма ăстаччĕ.

Чунăм ыйтнипе

– Апла эсир ăна пăхнă пулать. Сирĕн пирки те юрлама юратать тенине илтнĕ.

– Ялта чăнласах та тăтăшах юрлаттăм. Хулана килтĕм те – ăçта юрламалла?

– Тутар республикинче çуралнă, ачалăхăр Самар тăрăхĕнче иртнĕ. Куйбышеври çыхăнупа политика техникумне пĕтернĕ. Шупашкара мĕнле килнĕ-ха?

– Ыттисем пек укçаллăрах çĕре суйласа илме те пултарнă. Калăпăр, Ленинград, Архангельск е Камчатка тăрăхне. Май пулнă. Лайăх вĕреннисене суйлама ирĕк паратчĕç. Чунăм ыйтнипе чăвашсен тĕп хулине килес терĕм. Атте-анне чăвашла тухакан мĕн пур хаçат-журнала çырăнса илнĕ. Паян кун та куç умĕнче «Тăван Атăл» журналăн хуплашкинче пичетленнĕ модăсен çурчĕ тăрать. Мĕнле чипер курăннă вăл ун чухне. Кукаçипе кукамай чĕлхипе калаçакан халăх хушшинче пурăнасси илĕртрĕ.

Шупашкара килсенех мана вырăс ялне – Пăрачкава – ячĕç. Çитсе пынăçемĕн, Сăр урлă каçнă вăхăтра, кĕпер çинчен чиркÿ тăрри курăнса кайрĕ. Чĕрене мăнаçлăх туйăмĕ ярса илчĕ. Пăрачкавра çыхăну уйрăмĕн пуçлăхĕнче виçĕ çул ĕçлесен Шупашкара чĕнсе илчĕç. Вара кунтах тĕплентĕм.

Ман шутпа – чăвашăн нимрен те вăтанмалла мар. Ытти халăхран пĕртте начар мар эпир. Тен, лайăххах та. Пирĕн Андриян Николаев, Надежда Павлова, ыттисем пур. Мускаври Съездсен керменĕнчи сĕтел-пукана та Çĕмĕрлере тунă тетчĕç. Хамăра хамăр хисеплесчĕ кăна.

– Каллех ĕç патне таврăнар-ха. Почтальонсене халĕ пушă сумкăпа çÿретесрен тавар суттараççĕ-и?

– Почтальонăн шалăвĕ ĕç калăпăшĕнчен килет. Хальхи вăхăтра чылайăшĕ эрнере 1-2 хут тухакан хаçата çырăнса илет. Ăçтан ĕлĕкхи пек тапса тăтăр почтальон сумки? Улатăр районĕнчи Суйкăн ялĕнче ик-виçĕ çын кунсерен тухса тăракан хаçата çырăннă тейĕпĕр. Унта ирĕксĕрех машина яма тивет. Çул укçи хаклă, водителе тÿлемелле. Тăкаксене саплаштарассишĕнех суту-илÿпе те ĕçлеме тивет. Пурнăçĕ хăй хистет çаплă тума. Ман шутпа – ял халăхĕшĕн те ку усăллă. Почтальон киле килсе кĕпе-йĕм çумалли порошок е тип çу парса хăварни начар-и вара?

– Хальхи почтальонсем пенсие тухиччен ĕçлĕç-ха. Малашне мĕн пулса пĕтĕши? Мĕнле шухăшлатăр: хаçат ĕмĕрĕ нумая-ши?

– Паллах, вулакансен хисепĕ чаксах пырать. Анчах паха хаçат-журнал пур пĕрех пулĕ. Хам пирки калас тăк, куç курнă чух тăтăшах çырăнса илĕп, вулăп. Хаçат-журнал ал айĕнче пулнине, ăна темиçе хут вулама е кăранташ тытса йĕрлеме май килнине нимĕн те çитмĕ. Пичет сăмахĕн – пурăнмаллах!

Агрепина Максимовна сăн ÿкерме юратать. Ĕмĕчĕ – чаплă фотоаппарат туянасси. Ĕçлеме пăрахсан, пушă вăхăт ытларах тупăнсан пĕр-пĕр фильм ÿкерес ĕмĕт пур. Ĕмĕчĕсем çитсе пыччăр. Çывхаракан çуралнă кунĕпе чун-чĕререн саламлатпăр ăна.

Елена НИКОЛАЕВА.
С. ЖУРАВЛЕВ сăн ÿкерчĕкĕ.

ЧĂВАШ НАЦИ ТЕЛЕКУРАВĔН ЭРНЕЛĔХ ПРОГРАММИ

Тунти кун, кăрлач уйăхĕн 27-мĕшĕ
7.00 «ВРЕМЯ ВКУСА» (6+)
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
18.45 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0+)
19.00 «ТУСЛĂХ ЙЫВĂÇĔ» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
19.45 «ПО СУЩЕСТВУ» (12+)
20.00 «КАЧЕСТВО» (12+)
20.30 «ПОШЕПТУШКИ» (0+)
23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
23.15 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
23.45 «КАЧЕСТВО» (12+)

Ытлари кун, кăрлач уйăхĕн 28-мĕшĕ
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
6.15 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
18.45 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
19.00 «ЫЛТĂН ÇŸПÇЕРЕН» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
20.00 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)
20.30 «ПОШЕПТУШКИ» (0+)
20.45 «СЕРДЦЕ НА ДВОИХ» (12+)
23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
23.15 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
23.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
00.00 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)

Юн кун, кăрлач уйăхĕн 29-мĕшĕ
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
6.15 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
18.45 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0)
19.00 «ÇИТМĔЛ ТЕ ÇИЧЧĔ» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
19.45 «ПО СУЩЕСТВУ» (12+)
20.00 «ДУХОВНАЯ ЖИЗНЬ» (6+)
20.30 «ПОШЕПТУШКИ» (0+)
20.45 «СЕРДЦЕ НА ДВОИХ» (12+)
23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
23.15 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
23.45 «ДУХОВНАЯ ЖИЗНЬ» (6+)

Кĕçнерни кун, кăрлач уйăхĕн 30-мĕшĕ
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
6.15 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
18.45 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
19.00 «АВАН-И» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
20.00 «ВРЕМЯ ЗДОРОВЬЯ» (12+)
20.30 «ПОШЕПТУШКИ» (0+)
23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
23.15 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
23.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
00.00 «ВРЕМЯ ЗДОРОВЬЯ» (12+)

Эрне кун, кăрлач уйăхĕн 31-мĕшĕ
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
6.15 «ТĔПЛĔ КАЛАÇУ» (12+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
7.00 «СЕРДЦЕ НА ДВОИХ» (12+)
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
18.45 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0+)
19.00 «КИЛ ĂШШИ» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
20.00 «БУХТЫ БАРАХТЫ» (6+)
20.30 «ПОШЕПТУШКИ» (0+)
23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
23.15 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
00.00 «КАЧЕСТВО» (12+)

Шăмат кун, нарăс уйăхĕн 1-мĕшĕ
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИ КĂЛАРĂМĔ
6.15 «ИЛЕМПИ УРОКĔСЕМ» (0+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
9.00 «АСЛĂ ГОСПОДИН НОВГОРОД». ЧĂВАШЛА КУÇАРНĂ ФИЛЬМ (12+)
11.00 «ПОСЛЕДНЯЯ КРАЖА». ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ФИЛЬМ (12+)
15.00 «СЕРДЦЕ НА ДВОИХ» (12+)
15.30 «ТАЛАНТЫ ЗЕМЛИ ЧУВАШСКОЙ» (12+)
16.00 «ОТКРЫТИЕ ГОДА КУЛЬТУРЫ В ЧУВАШИИ» (12+)
18.00 «ВРЕМЯ ЗДОРОВЬЯ» (12+)
18.30 «ИСТОКИ». МЕЖДУНАРОДНЫЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ ЭТНОФЕСТИВАЛЬ (0+)

Вырсарни кун, нарăс уйăхĕн 2-мĕшĕ
9.00 «АСАМАТ» УШКĂН КОНЦЕРЧĔ (12+)
11.30 «ЖЕМЧУЖИНКИ ЧУВАШИИ» (6+)
15.00 «НАОБУМ» (12+)
15.30 «ЧĂВАШ ХАЛĂХ ПОЭЧĔ УХСАЙ ЯККĂВĔ ÇУРАЛНĂРАНПА 100 ÇУЛ ÇИТНИНЕ ХАЛАЛЛАНĂ САВĂНĂÇЛĂ УЯВ» (12+)
18.00 «МОИ ПЕСНИ – ТВОРЦЫ МОЕЙ СУДЬБЫ» КОНЦЕРТ АВГУСТЫ УЛЯНДИНОЙ (0+)

АХ, АНЧАХ...

Ылтăн шыраса

Ылтăн-кĕмĕл пурне те илĕртет çав. Чĕмпĕр тата Челябинск облаçĕнчи Миасс хулисенчен килнĕ çамрăксем, маларах та тĕрмере ларнăскерсем, Шупашкарти ювелир лавккине çаратма шут тытнă. Çавна май витринăсене çапса çĕмĕрнĕ те ылтăн хатĕрхĕтĕре (10 млн тенкĕлĕх) вăрласа тарнă. Анчах инçе каяйман, йĕрке хуралçисем йĕкĕсĕксене тытса чарнă. Халĕ вĕсен явап тытма тивĕ.

Паттăр арçын

Сăра-эрех нихăçан та ырă тумасть. Элĕк районĕнче пурăнакан ÿсĕр арçын арăмĕн хĕрĕпе харкашма тытăннă. 16 çултискере парăнас килмен курăнать. Чукмар пек чăмăрĕпе ăна пуçĕнчен, питĕнчен темиçе хут та çапнă, кăкăрĕнчен, хырăмĕнчен тапнă.

Суд арçынна ĕçлесе юсанма (100 сехет) йышăну кăларнă.

УЙĂХ КАЛЕНДАРĔ

Число, кун		Кăрлач, 22 – юн кун	Кăрлач, 23 – кĕçнерни кун	Кăрлач, 24 – эрне кун	Кăрлач, 25 – шăмат кун	Кăрлач, 26 – вырсарни кун	Кăрлач, 27 – тунти кун	Кăрлач, 28 – ытлари кун
ХĔВЕЛ	тухать	9.03	9.02	9.00	8.59	8.57	8.55	8.54
	анать	17.02	17.04	17.06	17.08	17.10	17.12	17.14
Кун тăршшĕ		7.59	8.02	8.06	8.09	8.13	8.17	8.20
УЙĂХ	тăхри	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать
	кунĕ (12 сехет тĕлне)	21-мĕш кун	22-мĕш кун	23-мĕш кун	24-мĕш кун	25-мĕш кун	26-мĕш кун	27-мĕш кун
		Тараса паллинче	Тараса паллинче	Скорпион паллинче	Скорпион паллинче	Ухăçă паллинче	Ухăçă паллинче	Ту качаки паллинче

ВУЛАВĂШ

Лев КАДКИН

Кукăр ура кăвакал

Калав

Пирĕн хуçалăхра кăвакал амисем пурха, аçи вара хĕл варринче ӳксе вилнĕччĕ. Чĕпписене мĕнле кăларттарăпăр-ха? Канаш пасарне çитсе аçа туянас кăмăлпа çула тухрăм. Лав çине темиçе михĕ тулă хутăм та лашана пасаралла чуптартăм. Тулла сутăп та укçа килĕ. Укçапа кăвакал аçи туянăп. Халĕ пасарта темĕн те пур вĕт. Мĕн кăна сутса илмеççĕ. Страус таранах туяма пулать.

Тыррăма, шутланă пекех, хăвăрт сутса ятăм. Халĕ хур-кăвакал ретне те кайма вăхăт. Кунта вара чăнласах пысăк хĕвĕшӳ, хĕрӳ суту-илӳ пырать. Пĕр пит йăлттам кăвакал аçине куç хыврăм. Çӳллĕшпе пысăках мар хăй, анчах маттур та чĕрĕскер. Кускаласа кăна тăрать. Çакăн пекки кирлĕ мана.

– Туянса яр. Ӳкĕнмелле пулмĕ, – тет сутуçă таварне мухтаса. – Çурма ăратлă кăвакал аçи вăл. Епле тăпăртатса тăрать! Лайăх ăру кăларса çитĕнтерĕ.

– Çурма ăрат тени мĕне пĕлтерет тата?

– Килтипе шыври пĕрлешнĕ те çурма ăрат пулса тăнă. Кур-ха, епле йăрă вăл. Выляса кăна тăрать.

– Мĕн-ма хăв валли хăвармарăн вара?

– Килте манăн тепре пур. Ăна аçалăх хăвартăм.

Ĕнентĕм хитре сăмахлă сутуçа. Çурма ăрат тени хĕтĕртсе ячĕ. Алă çапрăмăр та укçана кăларса тыттартăм. Анчах кунашкал кăвакал аçине мĕнле пăхмаллине ыйтса пĕлме те астуман хам, ват супнă. Миçемĕш çул аппаланатпăр та кайăк-кĕшĕк ӳстерсе, пурне те пĕлетĕп пек туйăннă пуль. Пурăна киле тамаша сиксе тухасса шутламан.

Илсе килтĕм хайхискере. Çатанран кăларса картишне ятăм кăвакал амисем патне. Вĕсем пирĕн виççĕнччĕ. Ютшăнасси-тăвасси пулмарĕ, тӳрех килĕштерчĕç пĕр-пĕрне.

– Килти амăшĕсемшĕн ытла йăлтялт пек туйăнать-ха ку, – иккĕленнĕн каларĕ кил хуçи хĕрарăмĕ.

Сутуçă ăнлантарнă пек вăл çурма ăратлă кăвакал пулнине каласа патăм. Пурăна кайрĕ вара çакскер пирĕн картишĕнче. Чăнах та, хăвăрт хăнăхрĕ, часах хуçа пулса тăчĕ. Амасенчен пĕчĕкрех пулин те, лешсем ун тавра кускаласа кăна тăраççĕ. Апат лартсан çĕнни чи малтан çитет. Хăй тăранмасăр ыттисене валашка патне ямасть. Ытлăн-çитлĕн паратпăр та улма палтушкине, часах чăркăшма пăрахрĕ апатшăн.

Çанталăк çур енне кайрĕ. Хĕвел ачашрах пăхма пуçларĕ, чун-чĕрере хаваслăх çуралчĕ. Пӳрт, хуралтă тăрринче темĕн чухлĕ тумла пăрĕ çакăнса тăрать. Хĕçсем пекех. Çакă та хăйне евĕр илем, паллах. Кăсăясем хаваслă юрă шăрантараççĕ, çерçисем çанталăк ăшăтнипе хаваспанса чĕвĕлтетеççĕ.

Пирĕн кăвакал амисем çăмарта хыççăн çăмарта тăваççĕ. Кĕçех пусма лармалла. Шăнкăрчсем те, çерçисене хăваласа кăларса, хăйсен йăвисене йышăнчĕç.

Çуркунне тулса çитнĕ. Эпĕ картишĕнче кăштăртататтăм, арăм вылях-чĕрлĕхе апат парать. Юрать-ха иксĕмĕр те килте. Унсăрăн кӳршĕ-аршă пирки аван мар шутлăн çав çылăха кĕрсе. Тем вăхăтра, юмахри пекех, пуç тăрринче кайăк кăвакал карти курăнчĕ.

Эх, алăра пăшал пулас тăк кăнтăр апатне кăвакал шарккăвĕ лартса ямаллаччĕ. Тăрук пирĕн кăвакал аçи çӳлелле пăр-р вĕçсе хăпарчĕ те кĕтĕве ермĕшсе куçран çухалчĕ. Иккĕн тан пĕççе çапса тăрса юлтăмăр. Сывпуллашмарĕ те-çке пирĕнпе. "Эй-й, ăçта вĕçсе каятăн? Чĕрӳ тӳсеймест вĕт санăн вĕсемпе танлашма. Пуçна çиетĕн ак, апăрша", – теме те ĕлкĕреймерĕм.

Кăвакал аçишĕн эпĕ чăнласах кулянтăм. Пысăк вĕçеве хăнăхман-çке вăл. Чĕри çурăлса кайма пултарать. Мĕн-ма картишĕнчи тутă пурнăçа кайăк кăвакалăннипе улăштартăн-ши? Ирĕклĕхшĕн тунсăхланă иккен эсĕ, телей шыратăн е инкек тупатăн. Канаш сутуçи улталанă апла тăк мана. Ах, чее те!

Çăвĕпех кĕтме пăрахмарăм ăна. Пĕрпĕр паллă туманшăн ӳкĕнтĕм: уринчен хĕрлĕ татăк е мĕн те пулин çыхса ямаллаччĕ. Кăвакал амисемпе ерсе килмĕ-ши тесе те ĕмĕтлентĕм. Сас-хура пулмарĕ.

Çу иртрĕ, кĕркунне çитрĕ. Кăвакал чĕпписем, эх-х, хӳхĕм çитĕнчĕç! Йăлтăртатса кăна тăраççĕ. Ашшĕне хывни те пур, амăшĕ пекки те. Пĕринче арăм, лешсем кӳлĕрен таврăнсан, апат пама тухнă та ют кайăк ерĕшсе килнине асăрханă. Хамăрăннисене ятарлă хӳмене кĕртнĕ, кăна тултах хăварнă.

– Кил-ха, кил, – чĕнет мана. – Ют кăвакал ерсе килнĕ кунта.

Пырса пăхрăм.

– Кил кайăкĕ мар-ха ку. Шывран килни мар-ши? – тетĕп.

– Пĕри вĕçсе тарсан тепри килчĕ-ши вара ун вырăнне?

– Пулĕ те.

Çĕнни уксахскер пулчĕ. Ăна хамăрăннисем патне кĕртрĕмĕр. Лайăххах сăнаса пăхрăмăр та, ури аманнисĕр пуçне çунатти те тĕрĕс мар сыпăннине асăрхарăмăр. Кил кайăкĕсем çумне пырса ернин сăлтавĕ паллă ĕнтĕ: юлташĕсемпе пĕрле кăнтăра вĕçсе çĕкленеймен аманса пĕтнĕскер.

– Лешĕн вырăнне уксаххи килчĕ, – тет арăм.

– Çапла пулса тухать, – килĕшетĕп унпа.

Килтисем малтанах сăхма хăтланчĕç çĕннине. Хурсем, чăхсем, кăвакалсем кашни хăйĕн çемйипе пуçтарăнса лараççĕ. Кĕçех унран ютшăнма пăрахрĕç, часах туслашсах кайрĕç. Картишĕнчи кăвакал аçине те çĕнетнĕччĕ. Вăл та сăхмарĕ аманнăскере, хăй çемйине йышăнчĕ.

Каллех хĕл иртрĕ, çуркунне çитрĕ. Пурнăçăмăр çынсен те, вылăх-чĕрлĕхĕн те çĕнелсе-чĕрĕлсе кайрĕ. Килти амасем йăва çавăрчĕç, çăмарта тума тытăнчĕç. Çĕнни мĕн хăтланать-ха тесе сăнатпăр. Арăм асăрханă: çакскер ытти амасем пекех çăмарта тăвать, анчах хăтланăшĕпе ыттисем пек те мар. Вăхăт çитсенех самантлăха таçта çухалать. Йăвине ăçтарах çавăрнă-ши, мĕнтарăн? Картишĕнче пур çĕрте те шырарăм, ниçта та курасси пулмарĕ. Вăрттăн вырăна ăнсăртран асăрхарăм. Уксах ама картишĕнче çын çук чухне тăвать иккен çăмартине. Пĕринче вăрттăн сăнаса тăтăм. Куратăп: вут пуленки купи хыçне вĕлт турĕ, унтан хӳме шăтăкĕ витĕр ăпăр-тапăр купи хыçне кайса лăпчăнчĕ. Кăштахран каллех ыттисем патне таврăнса ним пулман пекех тулă пĕрчи е мĕн те пулин урăххи шыраса картишĕнче çӳрерĕ. Хăй сисмен чух купа хыçне кайса пăхрăм: унта шап-шурă çăмарта темиçе таранах выртать. Йыт-качка пырса ан ертĕр тесе йĕри-тавра хӳтлĕх туса çавăртăм. Йăвана текех пырса çӳреме юраманнине пĕлетĕп ĕнтĕ. Унсăрăн шыв кăвакалĕ суйласа илнĕ вырăнне пăрахма пултарать, çăмартинчен сивĕнет.

Кăштахран пирĕн çĕнĕ ама пачах çухалчĕ. Ăнлантăмăр тӳрех: вăл пусма ларнă. Чăрмантармарăмăр ĕçчен кайăка. Апатне çеç хурса тăтăмăр. Вăхăт иртсен хăех пĕчĕкçĕ шимп-шимп чĕпписене ертсе картишне таврăнчĕ.

СĂВĂ СĔВЕМĔ

Чун-чĕре юрлать пулсан

Ăшăтса ярсассăн та,
Сивĕтсе лартсассăн та,
Кăмăл хуçăлсассăн та,
Хăвăрт уçăлсассăн та
Чун-чĕре юрлать пулсан
Пурăнмашкăн пит аван.

Такăнса ӳксессĕн те,
Хăвăрт çĕкленсессĕн те,
Ерĕшке тупсассăн та,
Арăмсăр юлсассăн та
Шанчăк çухалман пулсан
Пурăнмашкăн пит аван.

Преми панă кунхине
«Шуррине» ĕçсессĕн те,
Ĕç укçи илмен чухне
Çĕр улми çисессĕн те
Чун-чĕре юрлать пулсан
Пурăнмашкăн пит аван.

Чирлесе ӳксессĕн те,
Сипленсе çитсессĕн те,
Çамрăклăх иртсессĕн те,
Ватăлăх çитсессĕн те
Чун-чĕре юрлать пулсан
Пурăнмашкăн пит аван.

Борис БОРЛЕН.

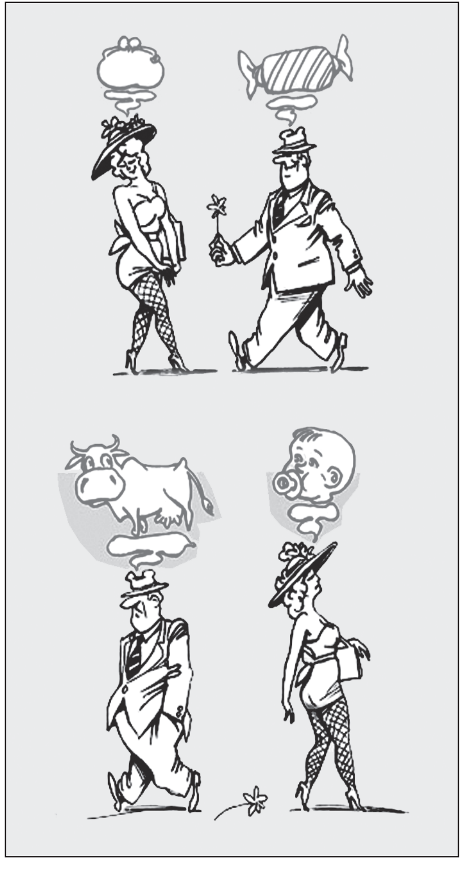

ПĔЛЕТĔР-И?

• Тĕлĕк курнă чухне куç хупанкисем хускалаççĕ.

• Çын харлаттарнă чухне тĕлĕк курмасть.

• Ачасем 3 çула çитиччен хăйсене тĕлĕкре курмаççĕ. 3 çултан пуçласа 8 çула çитиччен вара хăрушă тĕлĕксем тĕлленеççĕ, çитĕннĕ çынна та пурнăç тăршшĕнче вĕсем курнă чухлĕ тĕлленмест пулĕ.

• Çĕр каçа эпир 4-5 тĕлĕк куратпăр.

• Суккăр çынсем те тĕлĕк кураççĕ.

РЕКЛАМА ТАТА ПĔЛТЕРӲСЕМ

ОАО «ЧУВАШВТОРМЕТ»

Лицензия № ЧР 21/01/03 от 31.08.2001.

ЗАКУПАЕМ ЛОМ ЦВЕТНЫХ И ЧЕРНЫХ МЕТАЛЛОВ ДОРОГО.

г. Чебоксары, Гремячевский проезд, 5 а.
Тел.: (8352) 63-42-12, 63-51-84.

ПРОДАЮ

2. АКЦИЯ! Блоки керамзитобетонные 20х20х40 – **33** руб., 12х20х40 – 29 руб., 10х20х40 – 25 руб. Высокое кач-во. Доставка. Т. 89196543499.

3. АКЦИЯ! Кольца колодезные диам. 0,7 м, 1 м, 1,5 м. Д-ка манипулятором. Бурение. Т. 89196543499.

10. Гравмассу, песок, бой кирпича, **щебень.** Доставка. Тел. 89061355241.

33. Гравмассу, песок, керамзит, щебень, торф. Доставка. Т. 89053465671.

45. Песок, гравмассу, щебень. Д-ка. Т. 89196543499.

«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществăпа политика хаçачĕ
Индекс 54838
Учредителĕ – ЧР Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерстви, «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ

ДИРЕКТОР-ТĔП РЕДАКТОР – А.П. ЛЕОНТЬЕВ

Редакци адресĕ: Шупашкар, И. Яковлев пр., 13.
Телефонсем: директор-тĕп редактор – 56-00-67, тĕп редактор çумĕ – 62-04-54, пайсем – 56-34-63, 62-50-06, 28-86-68, реклама пайĕ тел./факс – 28-83-70.
Факс (8352) 62-50-06

www.hypar.ru
e-mail: atal-volga@mail.ru

Хаçата 2013 çулхи раштав уйăхĕн 10-мĕшĕнче Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсемпе массăллă коммуникацисен сферинчи саккунсене пăхăннине сăнаса тăракан службин Чăваш Республикинчи управленийĕ ПИ ТУ 21-00305 № регистрациленĕ.
Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă хатĕр оригинал-макетран «Чăваш ЕН» ИПК» АУО типографийĕнче пичетленĕ.
428019, Шупашкар, И. Яковлев пр-чĕ, 13.

Графикпа 17 сехетре алă пусмалла.
17 сехетре алă пуснă.
Заказ 181 Тираж 4380

* Рекламăпа пĕлтерӳсем. Реклама тексчĕсемпе пĕлтерӳсемшĕн вĕсене паракансем яваплă.